

Apoštolský list Svatého otce Františka k závěru mimořádného Svatého roku milosrdenství

FRANTIŠEK

všem, kdo budou číst tento apoštolský list, milosrdenství a pokoj

Misericordia et misera jsou dvě slova použitá svatým Augustinem, když vypráví o setkání mezi Ježíšem a cizoložnicí (srov. *Jan* 8,1-11). Chtěl-li dát pochopit tajemství Boží lásky při jejím setkání s hříšníkem, nemohl najít krásnější a přiléhavější výraz, než je tento: „Zůstaly jen tyto dvě: ubožačka (*misera*) a milosrdenství (*misericordia*).“¹ Kolik Boží slitovnosti i spravedlnosti je v tomto příběhu! Ponaučení plynoucí z něho vrhá světlo na závěr mimořádného Svatého roku milosrdenství a zároveň nám ukazuje cestu, na niž jsme v budoucnu povoláni, abychom po ní šli.

1. Tento evangelní úryvek můžeme právem chápat jako zobrazení toho, co jsme slavili během svatého roku, této doby bohaté na milosrdenství, jež máme ve svých společenstvích *slavit a prožívat* i nadále. Milosrdenství nemůže totiž představovat jen nějaký doplněk života církve, ale utváří samotnou její existenci a činí hlubokou pravdu evangelia zjevnou a hmatatelnou. Milosrdenství odhaluje všechno; Otcova milosrdná láska je řešením všeho.

Setkávají se Ježíš a žena. Ona cizoložnice, jež podle Zákona má být odsouzená k ukamenování. A on, jenž svým kázáním a úplným sebedarováním, které ho dovedlo až na kříž, vrátil mojžišský zákon k jeho původnímu záměru. V centru nestojí zákon a zákonná spravedlnost, ale Boží láska, která dokáže číst v srdci každého člověka, aby pochopila jeho nejkrytější přání, a která má mít přednost přede vším. V tomto evangelním příběhu se však nesetkává hřích a spravedlnost abstraktním způsobem, ale setkává se hříšnice se Spasitelem. Ježíš pohlédl do očí této ženy a četl v jejím srdci; našel tam touhu po pochopení, po odpuštění a po osvobození. Ubohost hříchu byla zaoděna do milosrdenství lásky. Z Ježíšovy strany zde není žádné odsouzení, jež by nebylo poznamenáno slitováním a soucitem se situací této hříšnice. Těm, kdo ji chtěli soudit a odsoudit k smrti, Ježíš odpovídá dlouhým mlčením, jež chce nechat vyniknout Božím hlasu ve svědomí té ženy i jejích žalobců. Ti upouštějí kameny z rukou a jeden po druhém odcházejí (srov. *Jan* 8,9). Po onom mlčení Ježíš říká: „Ženo, kam se poděli? Nikdo tě neodsoudil? ... Ani já tě neodsuzuji. Jdi a od nynějška už nehřeš!“ (v. 10-11) Tak jí pomáhá pohlédnout do budoucnosti s nadějí, aby byla připravena k novému začátku svého života. Bude-li chtít, od nynějška bude moci „žít v pravdě“ (srov. *Ef* 5,2). Jestliže jsme jednou byli zaoděni milosrdenstvím, potom náš stav slabosti a hříšnosti sice přetrvává, ale je překonán láskou, jež nám umožňuje dívat se dál a žít jinak.

2. Ježíš ostatně tomu jasně učil i tehdy, když ho jistý farizej pozval na oběd a přiblížila se k němu žena všem známá jako hříšnice (srov. *Lk* 7,36-50). Mazala Ježíšovy nohy vonnou mastí, skrápěla je svými slzami a utírala svými vlasy (srov. v. 37-38). Na pohoršenou farizeovu reakci Ježíš odpověděl: „Muselo jí být odpuštěno mnoho hříchů, když mně nyní prokazuje tolik lásky. Komu se odpouští málo, málo miluje“ (v. 47).

Odpuštění je nejviditelnějším znamením Otcovy lásky, kterou Ježíš zvěstoval po celý svůj život. Neexistuje ani jedna stránka evangelia, kde by chyběl tento příkaz lásky dospívající až k odpuštění. Dokonce i v posledním okamžiku svého pozemského života, když je Ježíš přibíjen na kříž, vyslovuje slova odpuštění: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí“ (*Lk* 23,34).

Nic z toho, co kající hříšník vkládá do Božího milosrdenství, nemůže zůstat mimo Boží odpuštění. Z tohoto důvodu nemůže nikdo z nás Boží milosrdenství něčím podmiňovat; ono stále zůstává skutkem nezištnosti Nebeského Otce, je to láska bezpodmínečná a nezasloužená. Nemůžeme tedy riskovat, že se budeme protivit plné svobodě lásky, s níž Bůh vstupuje do života každého člověka.

Milosrdenství je konkrétním skutkem lásky, která díky odpuštění život přetváří a proměňuje. V tom se projevuje její božské tajemství. Bůh je milosrdný (srov. *Ex* 34,6) a jeho milosrdenství trvá navěky (srov. *Žalm* 136); z generace na generaci bere do náručí každého člověka, který v něho důvěřuje, proměňuje ho a daruje mu svůj vlastní život.

3. Jaká radost se zrodila v srdci těchto dvou žen – cizoložnice a hříšnice! Odpuštění jim umožnilo, aby se konečně cítily svobodné a šťastné jako nikdy předtím. Slzy hanby a bolesti se proměnily v úsměv toho, kdo ví, že je milován. Milosrdenství vzbuzuje *radost*, protože srdce se otevírá naději v nový život. Radost z odpuštění

¹ In *Joh* 33,5,2.

je nevýslovná, ale je v nás viditelná vždycky, když ji zakusíme. Má původ v lásce, se kterou nám Bůh přichází vstříc, když rozbíjí kruh sobectví, jímž jsme sevřeni, aby i z nás samých učinil nástroje milosrdenství.

Jak významná jsou i pro nás starobylá slova, jež vedla první křesťany: „Oděj se radostí, která je vždy milá Bohu, jenž ji přijímá. Má v ní zalíbení. Každý radostný člověk působí dobro, myslí na dobro a pohrdá smutkem. ... Budou žít v Bohu ti, kdo zaženou smutek a oblečou se do veškeré radosti.“² Mít zkušenost s milosrdenstvím, to dává radost. Nenechme si ji vzít různými trápeními a starostmi. Kéž zůstává dobře zakořeněna v našem srdci a umožňuje nám vždy s vyrovnaností hledět na každodenní život.

Zdá se, že v kultuře často ovládané technikou narůstají různé podoby smutku a samoty, do nichž upadají lidé, mnohdy i mnozí mladí. Budoucnost se totiž zdá být zachváčena nejistotou, která neumožňuje stabilitu. A tak často přicházejí pocity melancholie, smutku a nudy, které poznenáhlu mohou dojít až k zoufalství. Je zapotřebí svědků naděje a pravé radosti, aby se zahnalý přeludy slibující snadné štěstí v umělých rájích. Hlubokou prázdnotu mnoha lidí lze naplnit nadějí, kterou si neseme v srdci, a radostí, jež z ní pramení. Máme velice zapotřebí poznávat radost, kterou objevuje srdce, jehož se dotklo milosrdenství. Vezměme si proto za svá Apoštolova slova: „Radujte se stále v Pánu“ (*Flp* 4,4; srov. *1 Sol* 5,16).

4. Slavili jsme intenzivní svatý rok, během něhož se nám v hojnosti dostalo milosti milosrdenství. Pánova laskavost a jeho milosrdenství zasáhly celý svět jako prudký a blahodárný vítr. Vůči tomuto laskavému Božiu pohledu, který se tak dlouhodobě upíral na každého z nás, nemůžeme zůstat lhostejní, protože mění život.

Především cítíme potřebu poděkovat Pánovi a říci mu: „Byl jsi milostivý, Hospodine, své zemi... Odpustil vinu svého lidu“ (*Žalm* 85,2-3). Je to přesně tak: Pán rozdupal naše viny a hodil naše hříchy do mořských hlubin (srov. *Mi* 7,19); již je nepřipomíná a hodil je za záda (srov. *Iz* 38,17); jak je vzdálen Východ od Západu, tak daleko jsou od něho naše hříchy (srov. *Žalm* 103,12).

V tomto svatém roce se církev naučila naslouchat a velmi intenzivně zakoušela přítomnost a blízkost Otce, jenž jí působením Ducha Svatého zjevněji ukázal dar a poslání Ježíše Krista ve vztahu k odpuštění. Byl to skutečně nový Pánův příchod mezi nás. Vnímali jsme jeho životodárné vanutí na církev a jeho slova nám znovu ukazovala naše poslání: „Přijměte Ducha Svatého! Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny; komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (*Jan* 20,22-23).

V tomto svatém roce se církev naučila naslouchat a velmi intenzivně zakoušela přítomnost a blízkost Otce, jenž jí působením Ducha Svatého zjevněji ukázal dar a poslání Ježíše Krista ve vztahu k odpuštění. Byl to skutečně nový Pánův příchod mezi nás. Vnímali jsme jeho životodárné vanutí na církev a jeho slova nám znovu ukazovala naše poslání: „Přijměte Ducha Svatého! Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny; komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou“ (*Jan* 20,22-23).

5. Nyní, když tento svatý rok skončil, je čas hledět vpřed a pochopit, jak můžeme nadále s věrností, radostí a nadšením zakoušet bohatství Božího milosrdenství. Naše společenství budou moci zůstat živá a dynamicky vykonávat novou evangelizaci do té míry, v níž „pastorační konverze“, k jejímuž žití jsou povolána³, se bude každodenně utvářet obnovující silou milosrdenství. Neomezujeme jeho působení; nerozesmutňujeme Ducha, jenž nám ukazuje stále nové cesty, po nichž máme jít, abychom mohli přinášet spásonosné evangelium všem.

Na prvním místě jsme povoláni k tomu, abychom milosrdenství *slavili*. Jaké bohatství je obsaženo v modlitbě církve, při níž vzýváme Boha jako Otce milosrdenství! Při liturgii se milosrdenství nejen opakovaně připomíná, ale reálně se dostává a žije. Od začátku *slavení Eucharistie* se milosrdenství vícekrát vrací při dialogu mezi modlícím se shromážděním a Srdcem Otce, který se raduje, když může rozlévat svou milosrdnou lásku. Po počáteční prosbě o odpuštění zvoláním „Pane, smiluj se“ hned získáváme ujištění: „Smiluj se nad námi, všemohoucí Bože, odpusť nám hříchy a doved' nás do života věčného.“ S touto důvěrou se společenství setkává v Pánově přítomnosti, zvláště ve svatý den jeho zmrtvýchvstání. Mnohé vstupní modlitby mají v úmyslu připomenout velký dar milosrdenství. Například v postní době se modlíme: „Bože, studnice milosrdenství a dobroty, ty nám dávaš příležitost, abychom svou hříšnost léčili modlitbou, postem a štědrostí; pohleď, jak ve svědomí cítíme svou vinu a pokorně se z ní vyznáváme, ukaž na nás své veliké slitování, odpusť nám a pozvedni nás k sobě.“⁴ Potom se pohroužíme do velké eucharistické modlitby s prefací, jež prohlašuje: „Tys tak miloval svět, žeš k naší spáse poslal svého jediného Syna: stal se člověkem, žil náš život a podobal se nám ve všem, kromě

² *Pastýř Hermův*, XLII, 1-4.

³ Srov. apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, 27.

⁴ *Římský misál*, 3. neděle postní.

hříchu...⁵ Čtvrtá eucharistická modlitba pak je hymnem na Boží milosrdenství: „Slitovával ses nad lidmi a pomáhal jim, aby tě hledali a nacházeli.“ „Smiluj se nad námi nade všemi“⁶ je naléhavá prosba, kterou kněz vyslovuje při eucharistické modlitbě, abychom měli účast na věčném životě. Po modlitbě Otče náš kněz pokračuje prosbou o pokoj a osvobození od hříchu za „pomoci tvého milosrdenství“. A před pozdravením pokoje, které je výrazem bratrství a vzájemné lásky ve světle přijatého odpuštění, se znovu modlí: „Nehleď tedy na naše hříchy, ale na víru své církve.“⁷ Prostřednictvím těchto slov si s pokornou důvěrou vyprošujeme dar jednoty a pokoje pro svatou Matku církev. Slavení Božího milosrdenství vrcholí eucharistickou obětí, památkou Kristova velikonočního tajemství, z něhož pramení spása pro každou lidskou bytost, pro dějiny i pro celý svět. Vlastně každý okamžik slavení Eucharistie se vztahuje k Božímu milosrdenství.

V celém svátostném životě se milosrdenství rozdává v hojnosti. Vůbec není bez významu to, že církev chtěla výslovně připomenout milosrdenství ve formulích dvou svátostí nazvaných „svátosti uzdravení“, tedy *svátosti smíření* a *svátosti nemocných*. Slova rozřehšení říkají: „Bůh, Otec veškerého milosrdenství smrtí a vzkříšením svého Syna smířil se sebou celý svět a na odpuštění hříchů dal svého Svatého Ducha; ať ti skrze toto tajemství církve odpustí hříchy a naplní tě pokojem.“⁸ A při svátosti nemocných se říká: „Skrze toto svaté pomazání ať ti Pán pro své milosrdenství pomůže milostí Ducha Svatého.“⁹ Odkaz na milosrdenství v modlitbě církve není tedy pouze povzbuzující, ale je i *účinný*, to znamená, že při jeho vzývání s vírou ho také dostáváme; vyznáváme-li ho jako živé a reálné, skutečně nás proměňuje. Je to základní obsah naší víry, kterou musíme zachovat v její úplné původnosti: ještě před úkazem hříchu přišlo zjevení Boží lásky, s níž Bůh stvořil svět a lidské bytosti. Láska je prvním skutkem, jímž se Bůh dává poznat a jde nám vstříc. Mějme proto srdce otevřené pro víru v to, že jsme Bohem milováni. Jeho láska nás stále předchází, doprovází nás a zůstává na naší straně i navzdory našemu hříchu.

6. V této souvislosti nabývá zvláštního významu také *naslouchání Božímu slovu*. Každou neděli se slovo Boží hlásá křesťanskému společenství, aby den Páně byl ponořen do světla šířícího se z velikonočního tajemství.¹⁰ Při slavení Eucharistie se skutečně prožívá jakoby pravý dialog mezi Bohem a jeho lidem. Při biblických čteních se totiž znovu procházejí dějiny naší spásy prostřednictvím neustálého díla milosrdenství, jež se ohlašuje. Bůh k nám i dnes hovoří jako k přátelům a „zdržuje se“ s námi,¹¹ aby nám daroval své společenství a ukázal nám cestu života. Jeho slovo se stává interpretem našich žádostí a starostí i plodnou odpovědí na to, abychom mohli konkrétně zakoušet jeho blízkost. Jakou důležitost získává *homilie*, kde „pravda je doprovázena krásou a dobrem“,¹² aby rozechvívala srdce věřících před velikostí milosrdenství! Velmi doporučuji přípravu homilie a péči o kázání. Bude tím plodnější, čím více kněz sám na sobě zakusí milosrdnou Pánovu dobrotu. Oznamovat jistotu toho, že Bůh nás miluje, není řečnickým cvičením, ale podmínkou pro důvěryhodnost našeho kněžství. Žít milosrdenství je tedy tou nejlepší cestou, aby se v pastýřském životě stávalo skutečným hlásáním útěchy a obrácení. Homilie a stejně tak i katecheze potřebují stálou podporu od pulzujícího srdce křesťanského života.

7. *Bible* je velkým příběhem, který vypráví podivuhodné věci Božího milosrdenství. Každá její stránka je proniknuta láskou Otce, který už při stvoření vtisknul do vesmíru znaky své lásky. Prostřednictvím slov proroků a mudroslovných spisů utvářel Duch Svatý dějiny Izraele poznáváním Boží něhy a blízkosti i navzdory nevěrnosti lidu. Ježíšův život a jeho kázání poznamenávají rozhodujícím způsobem křesťanské společenství, které pochopilo své poslání na základě Kristova mandátu být trvalým nástrojem jeho milosrdenství a jeho odpuštění (srov. *Jan 20,23*). Prostřednictvím Písma svatého, které se vírou církve udržuje živé, Pán i nadále hovoří ke své Nevěště a ukazuje jí cesty, po nichž má jít, aby evangelium spásy pronikalo ke všem. Mou velikou touhou je, aby se slovo Boží stále více slavilo, poznávalo a šířilo, protože díky němu můžeme lépe pochopit tajemství lásky, jež tryská z onoho zdroje milosrdenství. Apoštol to připomíná jasně: „Všechno, co je v nich (svatých Písmech) napsáno, je vdechnuto Bohem a hodí se k poučování, k usvědčování, k napravování a k výchově ve spravedlnosti“ (*2 Tim 3,16*).

⁵ *Tamtéž*, 7. preface pro neděle v mezidobí.

⁶ *Tamtéž*, Druhá eucharistická modlitba.

⁷ *Tamtéž*, obřad přijímání.

⁸ *Obřad svátosti smíření*, 46.

⁹ *Obřad svátosti nemocných*, 76.

¹⁰ Srov. Druhý vatikánský koncil, konst. *Sacrosanctum concilium*, 106.

¹¹ *Tamtéž*, dogm. konst. *Dei verbum*, 2.

¹² Apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, 142.

Bylo by vhodné, aby každé společenství jednu neděli během liturgického roku věnovalo úsilí o šíření, poznávání a prohlubování znalostí Písma svatého: jedna neděle plně věnovaná Božím slovu pro pochopení nevyčerpatelného bohatství, které pochází z onoho trvalého dialogu Boha se svým lidem. Nebude přitom chybět kreativita obohacující tyto chvíle o iniciativy, které by věřící podněcovaly, aby se stávali živými nástroji pro předávání Slova. Mezi těmito iniciativami je zajisté nejrozšířenější *lectio divina*, díky níž čtením posvátného textu a modlitbou nachází duchovní život podporu a může růst. *Lectio divina* o tématech milosrdenství umožní dotýkat se rukou toho, jaká plodnost vychází z posvátného textu, čteného ve světle celé duchovní tradice církve, který nutně vyústí v konkrétní skutky a díla lásky.¹³

8. Ke slavení milosrdenství dochází zcela mimořádným způsobem při *svátosti smíření*. Je to chvíle, při níž cítíme objetí Otce, který nám jde naproti, aby nám navrátil milost toho, že jsme znovu jeho dětmi. My jsme hříšníci a neseme si s sebou zatěžující rozpor mezi tím, co bychom chtěli konat, a tím, co konkrétně konáme (srov. *Řím 7,14-21*); avšak milost nás vždy předchází a bere na sebe tvář milosrdenství, která nabývá účinnosti ve smíření a odpuštění. Bůh nám dává pochopit svou velkou lásku právě tváří v tvář tomu, že jsme hříšníci. Milost je silnější a překonává jakýkoli možný odpor, protože láska vítězí nade vším (srov. *1 Kor 13,7*).

Ve svátosti odpuštění Bůh ukazuje cestu návratu k němu a vyzývá nás, abychom znovu zakusili jeho blízkost. Je to odpuštění, které můžeme získat především tím, že *žijeme lásku*. Připomíná to i apoštol Petr, když píše: „Láska přikrývá všechny hříchy“ (*1 Petr 4,8*). Jedině Bůh odpouští hříchy, ale žádá i od nás, abychom byli připraveni odpouštět druhým, stejně jako on odpouští nám: „Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“ (*Mt 6,12*). Jaký smutek pochází z toho, že zůstáváme uzavřeni v sobě a nejsme schopni odpustit! Převahu pak nabývají zášť, hněv a pomsta, jež činí život nešťastným a maří radostné úsilí o milosrdenství.

9. Zkušeností milosti, kterou církev během svatého roku prožívala velmi účinně, se zajisté stala služba *misionářů milosrdenství*. Jejich pastorační činnost jasně ukázala, že Bůh nestaví žádné hranice pro ty, kdo ho hledají s kajícím srdcem, protože všem vychází v ústrety jako Otec. Dostalo se mi mnoha radostných svědectví z obnoveného setkání s Pánem při svátostné zpovědi. Neztrácejme příležitost k tomu, abychom žili víru i jako zkušenost smíření. „Smířte se s Bohem!“ (*2 Kor 5,20*) je výzva, kterou i za našich dnů nám adresuje Apoštol proto, aby každý věřící objevil sílu lásky, jež vytváří „nové stvoření“ (*2 Kor 5,17*).

Vyjadřuji svou vděčnost každému misionáři milosrdenství za jeho cennou službu poskytovanou proto, aby milost odpuštění byla účinnější. Toto mimořádné ministerium však nekončí uzavřením Svaté brány. Přeji si totiž, aby pokračovalo až do vydání nových opatření jako konkrétní znamení toho, že milost svatého roku je i nadále v různých částech světa živá a účinná. Papežská rada pro novou evangelizaci bude v tomto období sledovat misionáře milosrdenství jako přímý výraz mé péče a blízkosti i snahy o nacházení co nejvhodnějších způsobů pro výkon této cenné služby.

10. Kněze znovu vyzývám, aby se velmi pečlivě připravovali na zpovědní službu, která představuje skutečné kněžské poslání. Vřele vám děkuji za vaši službu a žádám vás, abyste *přijímali* všechny; abyste byli *svědky* otcovské něhy i navzdory závažnosti hříchu; abyste byli *ochotni* pomáhat při uvažování o spáchaném zlu; abyste byli *jasní* při představování morálních zásad; *disponibilní* doprovázet věřící na cestě pokání a trpělivě držet s nimi krok; *jasnozřiví* při rozlišování každého jednotlivého případu; *velkorysí* při udělování Božího odpuštění. Tak jako se Ježíš před cizoložnou ženou rozhodl pro mlčení, aby ji zachránil před odsouzením na smrt, i kněz ve zpovědnici má být velkodušný ve svém srdci, protože ví, že každý kající mu připomíná jeho vlastní situaci: je hříšníkem, ale služebníkem milosrdenství.

11. Přál bych si, abychom my všichni meditovali Apoštolova slova napsaná ke konci jeho života, jimiž se Timotejovi vyznává, že je první mezi hříšníky, „ale právě proto došel k milosrdenství“ (*1 Tim 1,16*). Jeho slova mají burcující sílu, aby i nás přivedla k úvaze o vlastním životě a abychom viděli účinnost Božího milosrdenství ve změně, obrácení a proměně vlastního srdce: „Děkuji tomu, který mi dal sílu, Kristu Ježíši, našemu Pánu, že mě uznal za věrného a vzal mě do služby, ačkoli jsem byl dříve rouhač, pronásledovatel a násilník. Dostalo se mi však milosrdenství“ (*1 Tim 1,12-13*).

Proto si se stále obnovovaným zaujetím pro pastorační připomínáme Apoštolova slova: „Bůh nás smířil se sebou skrze Krista a svěřil nám službu, abychom hlásali toto usmíření“ (*2 Kor 5,18*). Nám jako prvním bylo s ohledem na tuto službu odpuštěno a v první osobě jsme se stali svědky toho, že odpuštění je univerzální. Neexistuje žádný zákon ani předpis, který by Bohu zabránil znovu přijmout syna, jenž se k němu navrací poté,

¹³ Benedikt XVI., postsynodální apoštol. exhort. *Verbum Domini*, 86-87.

co uznal svou chybu, a je rozhodnut začít znova od začátku. Zastavovat se pouze u zákona znamená totéž, co mařit víru a Boží milosrdenství. Zákon má význam jako průprava (srov. *Gal 3,24*), jejímž cílem je láska (srov. *1 Tim 1,5*). Křesťan je však povolán k tomu, aby žil novost evangelia, „zákon Ducha, který dává život v Kristu Ježíši“ (*Řím 8,2*). I u těch nejkomplicovanějších případů, kdy máme pokušení nechat převládnout spravedlnost vyplývající z pouhých norem, musíme věřit v sílu pramenící z Boží milosti.

My zpovědníci máme zkušenost mnoha konverzí, které se odehrávají před našima očima. Cítíme proto zodpovědnost za úkony a slova, která se mohou dotknout hloubi kajícího srdce, aby objevil blízkost a něhu odpouštějícího Otce. Nepromarněme tyto chvíle chováním, jež by mohlo být v rozporu s prožitkem hledaného milosrdenství. Spíše pomáhejme osvěcovat prostor osobního svědomí nekonečnou Boží láskou (srov. *1 Jan 3,20*).

Je potřebné, aby svátost smíření znovu nacházela ústřední místo v křesťanském životě. Proto jsou zapotřebí kněží, kteří dávají svůj život do „služby tohoto usmíření“ (*2 Kor 5,18*) takovým způsobem, aby nikomu, kdo se upřímně kaje, nebylo bráněno v přístupu k Otcově lásce očekávající jeho návrat a všem se nabízela možnost zakoušet osvobozující sílu odpuštění.

Vhodnou příležitostí k tomu může být iniciativa *24 hodin pro Pána*, předcházející 4. postní neděli, která v diecézích už našla odezvu a zůstává silnou pastorační výzvou k intenzivnímu prožívání svátostné zpovědi.

12. Na základě požadavku, aby se nekladla žádná překážka mezi prosbu o smíření a Boží odpuštění, uděluji od nynějška všem kněžím pravomoc vycházející z jejich úřadu, aby dávali rozhřešení těm, kdo se dopustili hříchu potratu. To, co jsem udělal na omezenou dobu svatého roku¹⁴, se nyní rozšiřuje v čase navzdory jakémukoli opačnému ustanovení. Ze všech svých sil chci znovu zdůraznit, že potrat je těžký hřích, protože ukončuje nevinný život. Avšak se stejnou silou mohu a chci prohlásit, že neexistuje žádný hřích, k němuž by nemohlo proniknout Boží milosrdenství a zničit ho, pokud nachází kající srdce, jež se chce smířit s Otcem. Ať se proto každý kněz stane průvodcem, podporou a útěchou při doprovázení kajících na této cestě mimořádného smíření.

Ve svatém roce jsem udělal věřícím, kteří z různých důvodů navštěvují kostely svěcené kněžím z Bratrstva svatého Pia X., povolení dostávat platně svátostné rozhřešení svých hříchů.¹⁵ Pro pastorační dobro těchto věřících a s důvěrou v dobrou vůli jejich kněží nastolit znovu s Boží pomocí plné společenství s katolickou církví povolují ze svého vlastního rozhodnutí rozšíření této fakulty i na dobu po skončení svatého roku, až do vydání nových nařízení, a sice proto, aby nikdo nebyl připraven o znamení svátostného smíření skrze odpuštění církve.

13. Milosrdenství má rovněž tvář *útěchy*. „Potěšte, potěšte můj lid“ (*Is 40,1*) jsou pronikavá slova, která nás prorok nechává slyšet i dnes, aby se slovo naděje dostalo ke všem, kdo se nacházejí v utrpení a v bolesti. Nechme si nikdy ukrást naději, jež pochází z víry ve zmrtvýchvstalého Pána. Je pravda, že často jsme podrobeni tvrdé zkoušce, ale nikdy nám nesmí chybět jistota, že Pán nás miluje. Jeho milosrdenství se vyjadřuje i blízkostí, náklonností a podporou, kterou může poskytovat mnoho bratří a sester, když se dostaví dny smutku a zármutku. Osušit slzy je jedním z konkrétních skutků, který rozbíjí kruh samoty, do něhož býváme často uzavřeni.

Všichni potřebujeme útěchu, protože nikdo není zproštěn utrpení, bolesti a nepochopení. Kolik bolesti může vyvolat podrážděné slovo, plod závisti, žárlivosti nebo hněvu! Kolik utrpení vyvolává zážitek zrady, násilí a opuštění; kolik trpkosti vyvolává smrt drahých lidí! A Bůh přece není daleko ani při prožívání takovýchto dramát. Jedno slovo dodávající odvalu, jedno objetí, jímž se cítíš být pochopený, jedno pohlazení, které ti dává zakusit lásku; modlitba dodávající větší sílu... To všechno jsou výrazy Boží blízkosti poskytované skrze útěchu od bratří.

Někdy může být velkou pomocí také *mlčení*, protože ne vždy existují slova, která by odpověděla na otázku toho, kdo trpí. Chybějící slovo však může nahradit soucit někoho přítomného, některého bližního, který tě má rád a podává ti ruku. Také mlčení patří k naší řeči útěchy, protože se proměňuje v konkrétní skutek sdílení a účasti na bratrově utrpení.

14. V této tak zvláštní době jako je naše, k níž mimo mnohé jiné krize patří i krize rodiny, je důležité, aby slova útěchyplné síly dospěla do našich rodin. Dar manželství je velké povolání, na něž díky Kristově milosti máme odpovídat velkodušnou, věrnou a trpělivou láskou. Krása rodiny zůstává nezměněna navzdory tolika za-

¹⁴ Srov. *List, jímž se udělují odpustky u příležitosti Svatého roku milosrdenství*, 1. září 2015.

¹⁵ *Tamtéž*.

temněním a alternativním návrhům: „Radost z lásky zakoušené v rodině je také radost církve.“¹⁶ Životní cesta, která vede muže a ženu k jejich setkání, ke vzájemné lásce a ke slibu trvalé věrnosti složenému před Bohem, bývá často přerušena utrpením, zradou a osaměním. Radost z daru dětí není uchráněna před starostmi rodičů týkající se jejich růstu a výchovy, týkající se i jejich důstojného života v budoucnosti.

Milost svátostného manželství nejen posiluje rodinu, aby byla přednostním místem pro žité milosrdenství, ale také zavazuje křesťanské společenství i veškerou pastorační činnost k tomu, aby dala vyniknout velké hodnotě rodiny jako životního stylu. Tento svatý rok však nemůže ztratit ze zřetele komplexnost aktuálního stavu rodiny. Zkušenost milosrdenství nás uschopňuje hledět na všechny těžkosti člověka s postojem Boží lásky, která se nikdy neunaví jejich přijímáním a doprovázením.¹⁷

Nesmíme zapomínat, že každý si s sebou nese bohatství i zátěž své osobní historie, jež jej odlišují od každého jiného člověka. Náš život s jeho radostmi i bolestmi je něčím jedinečným a neopakovatelným, odvíjejícím se před milosrdným Božím zrakem. To vyžaduje především ze strany kněze pozorné, hluboké a jasnozřivé duchovní rozlišování, aby každý bez výjimky, ať se nachází v jakékoli životní situaci, mohl konkrétně cítit, že ho Bůh přijímá, aby se mohl aktivně účastnit na životě společenství a být začleněn do Božího lidu, který neúnavně kráčí k plnosti Božího království, království spravedlnosti, lásky, odpuštění a milosrdenství.

15. Zvláštní význam nabývá *okamžik smrti*. Církev vždy prožívala tento dramatický přechod ve světle zmrtvýchvstání Ježíše Krista, který otevřel cestu k jistotě života budoucího věku. Musíme čelit velké výzvě, zejména v soudobé kultuře, která smrt často banalizuje až do té míry, že z ní dělá pouhou fikci anebo ji skrývá. Se smrtí je však třeba se vyrovnávat a připravovat se na ni jako na bolestný, nevyhnutelný, ale smysluplný přechod, jako na skutek největší lásky k lidem, kteří nás opouštějí, i k Bohu, jemuž jdou vstříc. Ve všech náboženstvích má okamžik smrti, a stejně tak i narození, náboženský doprovod. My prožíváme zkušenost *pohřbu* jako modlitbu plnou naděje za duši zesnulého i za to, abychom poskytli útěchu těm, kdo trpí odloučením od milovaného člověka.

Jsem přesvědčen, že při pastorační práci prodchnuté živou vírou se potřebujeme rukama dotýkat toho, že liturgická znamení a naše modlitby jsou vyjádřením Pánova milosrdenství.

On sám nám nabízí slova naděje, protože nic a nikdo nás nebude moci odloučit od jeho lásky (srov. *Řím* 8,35). Účast kněze na tomto okamžiku je důležitá pro doprovázení, protože mu umožňuje prožívat jeho blízkost ke křesťanskému společenství ve chvíli slabosti, osamělosti, nejistoty a žalu.

16. Končí svatý rok a zavírá se Svatá brána. Avšak brána milosrdenství našeho srdce zůstává i nadále vždy otevřená dokořán. Naučili jsme se, že Bůh se k nám sklání (srov. *Oz* 11,4), abychom jej mohli i my napodobovat a sklánět se k bratřím. Touha mnohých po návratu do domu Otce, který očekává jejich příchod, je probouzena také upřímnými a velkodušnými svědky Boží něhy. Svatá brána, kterou jsme v tomto milostivém roce prošli, nás uvedla na *cestu lásky*, po níž jsme povoláni kráčet věrně a radostně každý den. Na cestě milosrdenství lze potkávat mnohé bratry a sestry, kteří vztahují svou ruku, aby ji někdo mohl uchopit a jít společně s nimi.

Touha být Kristu nablízku vyžaduje, abychom se stávali svým bratrům bližními, protože nic není Otci milejší než konkrétní projev milosrdenství. Ono se samotnou svojí povahou stává viditelným a hmatatelným v konkrétním a dynamickém činu. Když jsme ho jednou zakusili v jeho plné pravdě, už se nevracíme nazpět: milosrdenství neustále roste a proměňuje život. Je to autentické nové stvoření, které vytváří nové srdce schopné milovat naplno, a očišťuje oči, aby rozpoznávaly ty nejskrytější potřeby. Jak pravdivá jsou slova, jimiž se církev modlí při velikonoční vigílii po čtení, které popisuje stvoření: „Rozjímáme, Bože, o podivuhodném díle stvoření. Dej, ať pochopíme, že ještě větší je jiné tvé dílo: naše vykoupení.“¹⁸

Milosrdenství *obnovuje* a *vykupuje*, protože je setkáním dvou srdcí: Božího Srdce, které jde vstříc srdci lidskému, jež se díky tomu zahřívá a ozdravuje. Srdce z kamene se proměňuje na srdce z masa (srov. *Ez* 36,26) a je schopné milovat i navzdory svému hříchu. Z toho je zřejmé, že se opravdu stává „novým stvořením“ (srov. *Gal* 6,15): jsem milován, tedy existuji; je mi odpuštěno, tedy se opět rodím k novému životu; dostalo se mi milosrdenství, a proto se sám stávám nástrojem milosrdenství.

¹⁶ Postsynodní apoštol. exhort. *Amoris laetitia*, 1.

¹⁷ Srov. *tamtéž*, 291-300.

¹⁸ *Římský misál*, velikonoční vigílie, Modlitba po prvním čtení.

17. Během svatého roku, zejména o „*pátcích milosrdenství*“, jsem se mohl dotýkat rukama mnohého dobra, které je ve světě. Často se o něm neví, protože se každý den uskutečňuje diskrétně a potichu. I když se to nedostane do zpráv, přesto existuje mnoho konkrétních skutků dobra a něhy zaměřených na ty nejmenší a nejbezbrannější, nejvíce osamělé a opuštěné. Opravdu existují protagonisté lásky k bližnímu, kteří nezapomínají na solidaritu s nejhudšími a nejnešťastnějšími. Děkuje Pánu za tyto drahocenné dary, které vyzývají k objevování radosti z toho, že se lze stávat bližními lidí při slabostech jejich raněného lidství. S vděčností myslím na množství dobrovolníků, kteří denně věnují svůj čas tomu, aby díky jejich oddanosti vycházela najevo Boží přítomnost a blízkost. Jejich služba je ryzím dílem milosrdenství, které mnoha lidem pomáhá přiblížit se k církvi.

18. Nadešel čas dát prostor fantazii milosrdenství, aby uvedla v život mnohá nová díla, plody milosti. Církev dnes potřebuje vyprávět o „mnoha jiných znameních“, která Ježíš vykonal a která „nejsou zapsána“ (*Jan 20,30*), aby se stala výmluvným výrazem plodnosti Kristovy lásky a společenství, které žije z něho. Uplynulo již více než dva tisíce let a skutky milosrdenství přesto nepřestávají zviditelňovat Boží dobrotu.

I dnes celé národy trpí hladem a žízni; kolik starostí působí pohled na děti, které nemají co jíst. Masy lidí nadále migrují z jedné země do druhé ve snaze najít potravu, práci, příbytek a mír. Nemoc ve svých různých podobách je stálým důvodem neustálého utrpení, které žádá o pomoc, útěchu a podporu. Vězení jsou místem, kde se k restriktivnímu trestu přidávají další mnohdy závažné křivdy způsobené nelidskými životními podmínkami.

Negramotnost je stále velmi rozšířena, brání ve vzdělávání chlapců a děvčat a vystavuje je novým formám otroctví. Kultura vyhroceného individualismu, zejména na Západě, vede ke ztrátě smyslu pro solidaritu a odpovědnost vůči ostatním. Samotný Bůh dnes pro mnohé lidi zůstává neznámým; to je ta největší chudoba a největší překážka pro uznání nezczitelné důstojnosti lidského života.

Skutky tělesného i duchovního milosrdenství jsou až dodnes potvrzením velkého a pozitivního dopadu milosrdenství jakožto *sociální hodnoty*. Nutí totiž vyhrnout si rukávy s cílem navrátit důstojnost milionům lidí, kteří jsou našimi bratry a sestrami, povolánými vytvářet spolu s námi „spolehlivé město“.¹⁹

19. Během tohoto svatého roku se uskutečnilo mnoho konkrétních znaků milosrdenství. Společenství, rodiny i jednotliví věřící znovu objevili radost ze sdílení a krásu solidarity. A přece to nestačí. Svět i nadále plodí nové formy duchovní a materiální chudoby, které útočí na lidskou důstojnost. Proto musí být církve stále bdělá a připravená rozpoznávat nová díla milosrdenství a velkodušně a s nadšením je uskutečňovat.

Vynaložme proto veškeré úsilí na to, abychom bratrské lásce dávali konkrétní podoby a skutkům milosrdenství nově porozuměli. Ono má všezahrnující dosah, a proto se šíří jako olejová skvrna, jež nezná hranic. V tomto smyslu jsme povoláni dávat skutkům milosrdenství, které známe odedávna, novou tvář. Milosrdenství totiž překračuje všechny meze, jde vždycky dál a je plodné. Je jako kvas, kterým kyne těsto (srov. *Mt 13,33*), a jako hořčičné zrnko, které se stává stromem (srov. *Lk 13,19*).

Pro zjednodušení si představme jen jeden skutek tělesného milosrdenství, jímž je *odívání nahých* (srov. *Mt 25,36.38.43.44*). Přivádí nás k prvopočátkům, do rajské zahrady ve chvíli, když Adam a Eva objevili, že jsou nuzí, a v přítomnosti Pána se styděli a skryli (srov. *Gen 3,7-8*). Víme, že Pán je potrestal; nicméně „udělal člověku a jeho ženě kožené suknice a oblékl je do nich“ (*Gen 3,21*). Stud byl překonán a důstojnost navracena.

Pohleďme také na Ježíše na Golgotě. Boží Syn na kříži je nahý; o jeho suknici losovali a vzali si ji vojáci (srov. *Jan 19,23-24*); On nemá už nic. Na kříži se do krajnosti ukazuje, jak se Ježíš připodobňuje těm, kdo ztratili důstojnost, protože byli připraveni o vše nezbytné. Tak jako je církev povolána být „Kristovou suknicí“²⁰, aby odívala svého Pána, stejně tak je vázána solidaritou s nahými na zemi, aby se jim navrátila důstojnost, o kterou byli připraveni. Slova „byl jsem nahý, a oblékli jste mě“ (*Mt 25,36*), zavazují k tomu, abychom neodvraceli tvář od nových forem chudoby a odsunutí na okraj společnosti, jež znemožňují lidem důstojný život.

Nemít práci a nedostávat spravedlivou mzdu; nemít domov či zemi k bydlení; být diskriminováni pro víru, rasu, sociální původ – tyto situace a mnohé jiné útočí na lidskou důstojnost. Milosrdné jednání křesťanů na ně odpovídá především pozorností a solidaritou. Kolik je dnes situací, ve kterých můžeme lidem vracet důstojnost a umožňovat jim lidsky žít! Pomysleme jenom na početné chlapce a děvčata, kteří jsou vystaveni násilí různého druhu a jsou okrádáni o radost ze života. Jejich sklíčené a dezorientované tváře mi utkvěly v mysli; žádají nás o pomoc, aby byli vysvobozeni z různých podob otroctví soudobého světa. Tyto děti jsou mladými zitřka; jak je připravujeme na důstojný a odpovědný život? S jakou nadějí mohou přistupovat ke své přítomnosti a své budoucnosti?

¹⁹ Enc. *Lumen fidei*, 50.

²⁰ Srov. Cyprián, *O jednotě katolické církve*, 7.

Sociální charakter milosrdenství vyžaduje, abychom nezůstávali neteční a zaháněli lhostejnost a přetvářku a aby se plány a projekty nestávaly mrtvou literou. Ať nám Duch Svatý pomáhá, abychom byli stále připraveni nabízet svou účinnou a nezištnou pomoc pro to, aby spravedlnost a důstojný život nezůstávaly okrajovými slovy, nýbrž byly konkrétním závazkem každého, kdo chce svědčit o přítomnosti Božího království.

20. Jsme povoláni k tomu, abychom dávali růst *kultuře milosrdenství* založené na novém objevu setkání s druhými; je to kultura, v níž se nikdo nedívá na druhého lhostejně ani neodvrací zrak, když vidí utrpení bratří. *Skutky milosrdenství jsou „řemeslnickým dílem“*: žádný z nich není stejný jako druhý; naše ruce je mohou utvářet tisíci způsoby, a třebaže Bůh, který je inspiruje, je jediný a jediná je i „materie“, z níž jsou vyrobeny, to znamená samo milosrdenství, každý z nich nabývá odlišné podoby.

Skutky milosrdenství se totiž týkají celého lidského života. A proto můžeme uvádět do života opravdovou kulturní revoluci právě počínaje jednoduchými skutky schopnými dotýkat se těla i ducha, to znamená života lidí. Je to závazek, který si křesťanská obec může vzít za svůj s vědomím, že Boží slovo ji neustále vyzývá vycházet z pokušení ke lhostejnosti a individualismu, do kterého se uzavíráme, abychom vedli pohodlný a bezproblémový život. „Chudé máte mezi sebou vždycky“ (*Jan 12,8*), říká Ježíš svým učedníkům. Nemáme alibi, které by ospravedlňovalo naši nečinnost, neboť víme, že Ježíš se ztotožnil s každým z nich.

Kultura milosrdenství se utváří vytrvalou modlitbou, chápavou otevřeností pro působení Ducha, důvěrnou znalostí životů svatých a konkrétní blízkostí chudým. Naléhavou výzvou je, abychom nepřeslechli, kam se máme zapojit. Pokušení vytvářet „teorii milosrdenství“ se překonává v té míře, v jaké se milosrdenství stává každodenním životem tvořeným účastí a sdílením. Ostatně nesmíme nikdy zapomínat na slova, jimiž apoštol Pavel vypráví o svém setkání s Petrem, Jakubem a Janem po svém obrácení a zdůrazňuje jeden podstatný aspekt svého poslání i veškerého křesťanského života: „Jenom nám doporučili, abychom pamatovali na chudé. A to mi vždycky leželo na srdci“ (*Gal 2,10*). Nemůžeme zapomínat na chudé – to je více než aktuální výzva, která vzbuzuje pozornost svou evangelní samozřejmostí.

21. Zkušenost svatého roku ať do nás vtiskne slova apoštola Petra: „Kdysi jste žili bez milosrdenství, teď však se jeho milosrdenství na vás projeví“ (*1 Petr 2,10*). Nenechávejme si to, co jsme dostali, žárlivě pouze pro sebe; dokažme se o to rozdělit s trpícími bratry, aby byli podpořeni silou Otcova milosrdenství. Ať se naše společenství otevírají a dosahují ke všem, kdo žijí na jejich území, aby se jim dostávalo Božího pohlázení skrze svědectví věřících.

Toto je čas milosrdenství. Každý den naší cesty je poznamenán Boží přítomností, jež řídí naše kroky silou milosti, kterou Duch vlévá do srdce, aby ho ztvárnil a uschoпил k lásce. *Je čas milosrdenství* pro všechny a pro každého, aby si nikdo nemohl myslet, že k němu nedosahuje blízkost Boha a moc jeho něhy. *Je čas milosrdenství*, aby ti, kdo jsou slabí a bezbranní, vzdálení a osamocení, mohli vnímat přítomnost bratří a sester, kteří jsou jim oporou v jejich potřebách. *Je čas milosrdenství*, aby chudí na sobě pocítili ohleduplný a pozorný pohled těch, kdo překonávají lhostejnost a objevují to, co je v životě podstatné. *Je čas milosrdenství*, aby žádný hříšník neustával v prosbách o odpuštění a pocítil ruku Otce, který nás vždy přijímá a tiskne k sobě.

Ve světle „Jubilejního dne osob sociálně vyloučených“, kdy se ve všech katedrálách a svatyních světa uzavíraly Brány milosrdenství, jsem pochopil, že jako další konkrétní znamení mimořádného Svatého roku by se v celé církvi mohla 33. neděle liturgického mezidobí slavit jako *Světový den chudých*. Bude to ta nejdůstojnější příprava na slavnost našeho Pána Ježíše Krista Krále vesmíru, který se ztotožnil s maličkými a chudými a který nás bude soudit podle skutků milosrdenství (srov. *Mt 25,31-46*). Bude to den, který pomůže společenstvím i každému pokřtěnému uvažovat nad chudobou jakožto srdcem evangelia a nad tím, že dokud Lazar leží přede dveřmi našeho domu (srov. *Lk 16,19-21*), nikdy nebude moci nastat spravedlnost ani sociální smír. Tento den rovněž bude představovat ryzí podobu nové evangelizace (srov. *Mt 11,5*), která má obnovit tvář církve v její ustavičné činnosti pro pastorační konverzi, aby byla svědkem milosrdenství.

22. Milosrdné oči svaté Matky Boží na nás spočívají stále. Ona je první, která otevírá cestu a provází nás při svědectví lásky. Matka milosrdenství shromažďuje všechny pod ochranou svého pláště, jak to často znázorňuje umění. Důvěřujme v její mateřskou pomoc a následujme její neustálé usměrnění, abychom hleděli na Ježíše, jenž je zářivou tváří Božího milosrdenství.

V Římě u svatého Petra 20. listopadu, na slavnost Krista Krále, léta Páně 2016, ve čtvrtém roce mého pontifikátu.

FRANTIŠEK